

Väitöskirjatutkija Kukka Ranta

”Väistämisalueita ei enää ole” – Saamelaisten osallistumisoikeudet energiasiirtymään liittyvissä maankäyttösuunnitelmissa

Akordi 9.9.2025: Oikeudenmukainen kestävyysmurros saamelaisten kotiseutualueella -koulutus
Puistokatu 4

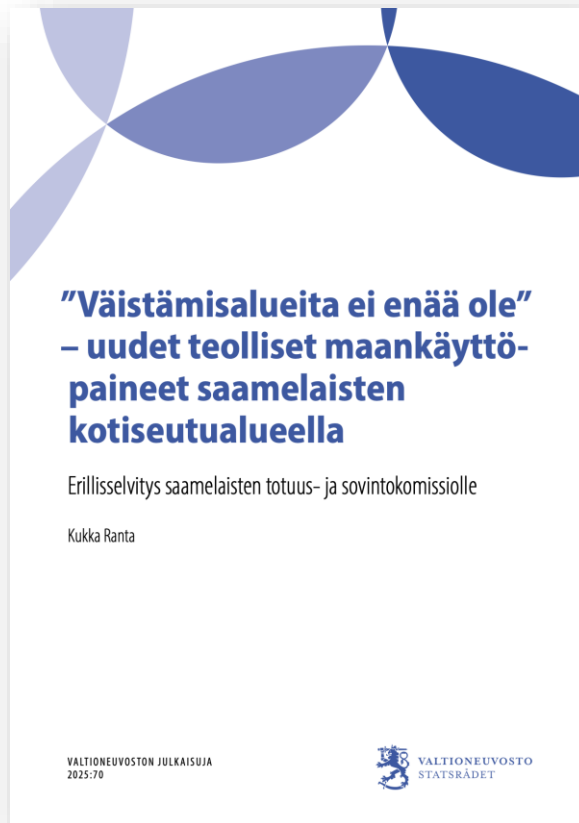
LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

MAJ AND TOR
NESSLING FOUNDATION

Tutkimuksen tausta

Saamelaisten totuus- ja
sovintokomissio 6/2025

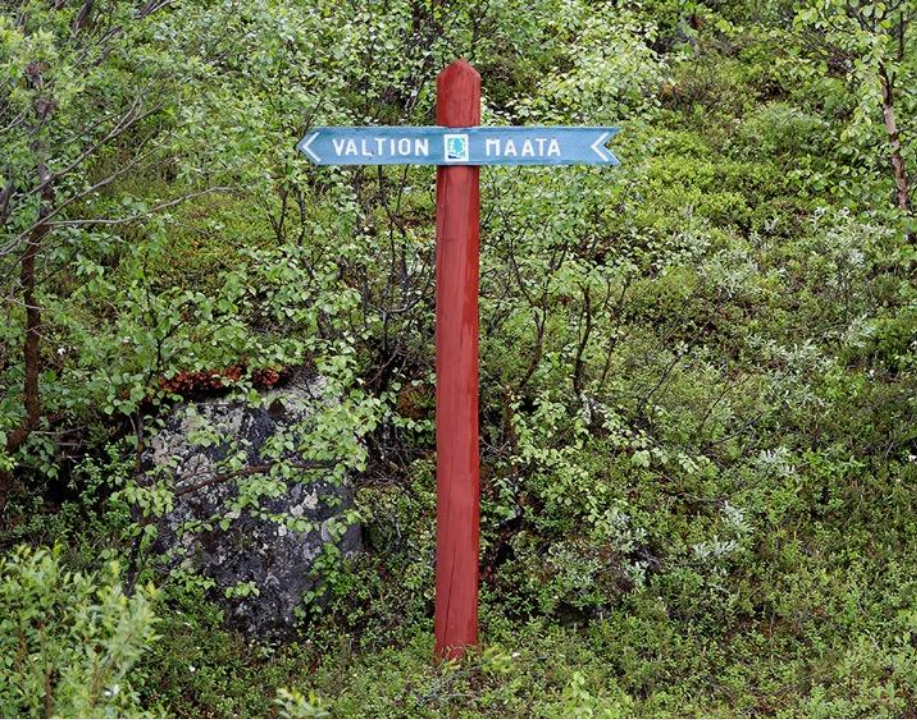

Amnesty &
Saamelaisneuvosto 1/2025

Vastatuuleen-tietokirja
Kustantamo S&S 2019

Saamelaisten moninkertainen taakka

- Saamenmaalla jokaisella alueella ja sukupolvella on omat kokemuksensa maiden menetyksistä ja elinmahdollisuuksien kaventumisesta.
- Nykyiset sukupolvet yrittävät yhä sopeuttaa saamelaista elämäänsä aiempien sukupolvien aikana tapahtuneisiin valtaviin ympäristön muutoksiin. Saamelaisyhteiskunta on jälleen suurten muutosten ja sopeutumisen edessä.
- Ilmastonmuutos on 1990-luvulta lähtien alkanut vaikuttaa voimakkaasti Saamenmaan ympäristöön ja saamelaiselinkeinoihin, erityisesti poronhoitoon.
- Saamelaisten kotiseutualueeseen kohdistuu uusia teollisia maankäyttöpaineita energiasiirtymän tarpeisiin.

Teolliset maankäyttöpaineet saamelaisalueella

- Paine tuulivoimaloiden rakentamiseksi ja uusien kaivosten avaamiseksi saamelaisalueilla kasvaa koko ajan – niillä on jo varsin pitkä historia erityisesti Norjassa ja Ruotsissa.
- Samaan aikaan laidunmaiden jäädessä yhä ahtaammalle ovat yhteiskunnalliset liikkeet ja aktivismi saamelaisten oikeuksien puolesta yleistyneet ympäri Saamenmaata.
- Monille saamelaisille [energiasiirtymä näyttäytyy mustana, tai vihreänä kolonialismina](#).

Kiirunan kaivos Ruotsissa saamelaisalueella.
Kuva: Kukka Ranta 2023.

Maankäyttöpaineet Käsivarren paliskunnassa

- *”Väistämisalueita kerta kaikkiaan ole enää tarjolla, joten jokainen varsinaisiin laidunalueisiin kohdistuva uusi maankäytön muoto tai interventio on vaarassa romahduttaa poronhoidon vuotuisen syklin.”*
- Suomen valtion tulisi *”kannustaa ja suojella, eikä horjuttaa luomalla sellaisia uhkakuvia, jotka saavat nuoret harkitsemaan mieluummin muita elinkeinoja. Ilman nuoria perinteinen poroelinkeino ja sitä myötä koko Käsivarren saamelainen kulttuuri on vaarassa kuolla kokonaan.”*
- Alueen saamelaiset kokevat, ettei heillä ole lakia turvanaan eivätkä he ole tasaveroisia neuvottelukumppaneita.

Maankäyttöpaineet Lapin, Ivalon ja Hammastunturin paliskunnissa

- Paliskunnat ovat **kärsineet monenlaisesta maankäytöstä** alueillaan, kuten esim. metsätaloudesta, metsäautoteistä, maastoliikennereiteistä, vesivoimasta, turismista, puolustusvoimien toiminnasta, koneellisesta kullankaivuusta sekä autoteollisuuden kylmätestaustoiminnasta.

Koneellinen kullankaivuu saamelaisten kotiseutualueella

Saamelaiskäräjien, saamelaisten paliskuntien ja saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittajien kanta koneelliseen kullankaivuuuseen on lähtökohtaisesti kielteinen, sillä sen vaikutukset ympäristöön ja poronhoitoon ovat huomattavia, eikä kaivostoimintaa korvaavia maita enää ole olemassa.

Kuvat: Kukka Ranta, Kuttura 2018.

Uusia aluevarauksia

- Jo pelkkä varauspäättös merkitsee saamelaisille **epävarmuutta**.
- Jos nuoret eivät uskalla jatkaa perinteisten elinkeinojen parissa, **voi seurauksena olla perinteisen saamelaiskulttuurin katoaminen**, kun perinteisen tiedon jatkuminen seuraaville sukupolville menetetään.
- Alueen saamelaiset olivat juuri selvinneet Jäämeren ratasuunnitelman uhasta ja sitä vastaan käydystä vuosien mittaisesta valtavasta työstä, kun päälle vyöryi uusi kaivosten muodostama **uhka**.

Koneelista kullan kaivuuta Vuotsossa Lapin paliskunnassa 2023.

Jäämeren rataa vastustava mielenosoitus Vuotsossa, Lapin paliskunnassa syksyllä 2018. Kuvat: Kukka Ranta.

Nellimin malminetsintälupahakemus

”Jo pelkkä aluevaraus ja malminetsintälupahakemus vaikuttavat heikentävästi saamelaisille perustuslaissa taattuun oikeuteen alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, koska ne asettavat saamelaiset perinteisten elinkeinojen harjoittajat **epävarmaan tilanteeseen ja menetyksen uhan alle.**”

Nellimin Kivijärvi elokuussa 2023, Kuva: Kukka Ranta.

Tuulivoima saamelaisten kotiseutualueella

- ”Saamelaiskäräjät pitää valitettavana sitä, että saamelaisten kotiseutualueelle ulottuva aurinko- ja tuulivoimaselvitys on käynnistetty **saamelaisilta salassa.**”
- ”Lapin liitolla **ei ole saamelaisten vapaata tietoon perustuvaa ennakkosuostumusta** skenaariolle, jossa saamelaisten kotiseutualueelta osoitetaan soveltuvia aurinko- ja tuulivoima-alueita.”
- ”Selvityksessä tuulivoiman **negatiivisia vaikutuksia poronhoidolle on pyritty häivyttämään** paliskunnan kokonaispinta-alakohtaisella tarkastelulla.”

Saamelaisia sivuutetaan systemaattisesti

- Saamelaisia sivuutetaan systemaattisesti päätöksenteossa, eikä saamelaisten kantoja oteta huomioon painavista perusteluista huolimatta.
- Tieto uusista maankäyttösuunnitelmista tulee usein vasta median kautta täysin yllätyksenä.
- Saamelaisten kanssa käydään neuvotteluja ilman riittävän kattavia tietoja, tai todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksiin.
- Saamelaiset joutuvat toistuvasti pyytämään viranomaisia laatimaan vaikutusten arviointi, ja lähes poikkeuksetta se on toteutettu puutteellisesti.

Suomen Saamelaisnuorten järjestämä mielenosoitus saamelaiskäräjälain uudistamisen puolesta. Kuva: Kukka Ranta, 2022.

Kolonialistiset yhteiskuntarakenteet

- Riittämätön lainsäädäntö voi johtaa vuosia kestäviin oikeustaisteluihin.
 - Yksikin varaus ja uusi maankäyttösuunnitelma nielee valtavasti aikaa ja resursseja ja vie myös kohtuuttomasti yhteisöjen voimia ja yksityisten ihmisten resursseja.
- Tämä kaikki on pois saamelaisen kulttuurin parissa elämisestä ja sen kehittämisestä.
- Jatkuvat maankäyttöpaineet ja lausuntopyynnöt kuormittavat eikä aika riitä vastata kaikkeen.
 - Lausunnoilla ei koeta olevan vaikutusta ja se korostaa kokemuksia epäoikeudenmukaisuudesta.

Jäämeren rataa vastustava suojelutapahtuma Inarin Jäniskoskella syyskuussa 2018. Banderollissa lukee inarinsaameksi: "meidän maat, meidän tulevaisuus".

Ratkaisuna FPIC

- Ilmastonmuutoksen vaikutukset saamelaisyhteiskuntaan ja -kulttuuriin koetaan vakavana uhkana, ja niiden lieventämiseksi tulee tehdä töitä, mutta ei saamelaisten oikeudet sivuuttaen, vaan **saamelaisten kanssa yhteistyössä**.
- Suomessa tulee vahvistaa saamen kansan itsemääräämisoikeutta, ennakkosuostumuksen periaatetta ja saamelaisten tosiasiallista yhdenvertaista asemaa yhteiskunnassa.

Jäämeren rataa vastustava Vuotsossa 2018. Kuva: Kukka Ranta.

Olu giitu, spä'sseb, takkâ, kiitos!

kukka.ranta@ulapland.fi

MAJ AND TOR
NESSLING FOUNDATION